

Mojca FRELIH

Alenka Švab in Roman Kuhar: **Neznosno udobje zasebnosti. Vsakdanje življenje gejev in lezbijk**

Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije,

Ljubljana 2005, str. 160, 12,10 EUR (ISBN: 961-6455-38-9)

V zasebnosti je omogočeno udobje in daje občutek varnosti. Pa je udobje v zasebnosti res odraz vseh realnih podob iz vsakdanjega življenja? Je res udobno živeti v okolju, kjer vsakdanja praksa ni preprosta, kjer je potrebno premisliti vsako besedo, preden izrečeš kaj, kar bo »narobe«, kjer so prepiri pogosti? Kako je šele v zasebnih okoljih, kjer je praksa psihično ali fizično nasilje v družini in (spolne) zlorabe? Kaj res zasebnost brezpogojno predpostavlja tudi udobje? In hkrati to ne pomeni, da vse vsakdanje izkušnje v družinah kažejo na neudobje in nasilje... Poleg omenjenih situacij je vsaka individualna posebnost, ki presega od staršev (in soseske) pričakovane vzorce obnašanja, družbene norme in vrednote, lahko povod za individualno neznosno udobje zasebnosti. Ko bi starši naredili vse in otroku podarili še več, samo da bi ne bil gej ali lezbijka! Ob premišljanju udobja in družine naj opozorim, da se v razpravah o udobju v družini običajno misli na (klasično) jedrno družino – tudi pri zgoraj izpostavljenih situacijah. Zdelo se je pomembno opozoriti tudi na razmerja v klasični družini, saj tudi geji in lezbijke izhajajo iz tovrstnih družin. A tukaj obravnavana knjiga v središče postavlja tudi druge oblike sobivanja.

V središče tako postavljam še vprašanje forme sodobne družine. Zdi se, da je jedrna družina zdaj postala ideal in sama idealizacija te oblike družine je vsekakor premalo tematizirana. Sodobna družina je večplastna in se pojavlja v več oblikah. Prav zato na eni strani ponuja več možnosti, na drugi pa morda ponuja priložnost za vsako ceno ohraniti in idealizirati podobo klasične, izumirajoče, jedrne družine. Prostora za gejevske in lezbične družine (z otroki) v takem okolju ni...

Sočasno z razmišljanji o gejevskih in lezbičnih družinah (oziroma upoštevajoč slovensko zakonodajo tovrstnim partnerstvom) velja vzeti v obzir tudi možno stabilno ali fluidno spolno identiteto v življenjskem poteku. Avtorja opozarjata tudi na senzibilnost, da »ko govorimo o seksualnosti, se zdi smiselno razločevati med seksualno orientacijo, seksualnim vedenjem in seksualno identiteto« (str. 55). Opozarjata predvsem na enotno obravnavo navedenih treh področij seksualnosti, od katerih se pričakuje konsistentnost. Pa vendar gre lahko za neodvisnost med njimi. Prav tako navajata različne avtorje, ki v središče postavljajo razvoj, faze oblikovanja homoseksualne identitete. Identiteta vedno lahko vsebuje elemente različnosti, spremenljivosti in menjave mnogoterih identitet posameznikov in posameznic. Predpogoj za pripoznanje različnosti pa je vzpostavitev (umetnega ali kdaj celo fizičnega) prostora, ki zagotavlja varno okolje za različne identitete. Kljub temu včasih ni dovolj zgolj vzpostavitev nevtralnega okolja za toleranco drugačnosti, saj je posledica lahko navidezna toleranca, ki pa le prikrije različne oblike diskriminacije. Strpnost do dejstva, da ljudje živijo na določenem teritoriju ne glede na razlike, ni dovolj, če so diskriminirani in deprivilegirani zaradi različnosti. Osebo lahko toleriraš, vendar če kot relevanten subjekt zate ne obstaja, potem nima nikakršnih možnosti za delovanje. Identiteta je lahko dejavnik vključevanja in izključevanja določenih družbenih skupin. Tako lahko geji in lezbijke pridobijo nekatere sklope pravic, vendar le-ti ne zajamejo specifičnih potreb manjšinskih skupnosti. Pri tem pa specifične potrebe glede na pripadnost gejevski ali lezbični skupnosti ne pomenijo dodatnih privilegijev, temveč le upoštevanje nekaterih partikularnih potreb. Gledano iz druge perspektive pa je prav poudarjanje posebne identitete lahko vir izključevanja gejev in lezbijk, saj se z razkritjem v javnosti izpostavijo in lahko šele postanejo diskriminirani zaradi spolne usmerjenosti.

Avtorja v pričujoči knjigi v ospredje postavitava raziskovanje vsakdanjega življenja lezbijk in gejev, intimne zgodbe in proti-zgodbe iz vsakdanjega življenja v času pozne moderne, seveda se ne moreta izogniti razkritju spolne usmerjenosti, sprejetosti med prijatelji, zavrnjenosti v družbi ter nenazadnje, diskriminaciji in nasilju. Preberemo lahko izsledke raziskave v Sloveniji, ki jih avtorja vzporedno primerjata z raziskavo, narejeno v Sloveniji (a v bistveno manjšem obsegu) in z raziskavami iz tujine. S pomočjo natančno izbranih besed približata tematiko najširši publiki, hkrati pa predstavitava izvrstno povezavo med teorijo in empiričnimi izsledki raziskav. Gre za natančno in poglobljeno teoretsko znanje, ki je podano na bralcu razumljiv, jasen in berljiv način. Tekst je vseskozi konsistenten, pritegne k branju in osebo iz druge strani knjige spodbuja k nadaljnemu odkrivanju napisanega besedila. Izbrano metodologijo

raziskave jasno predstavita, ob tem pa se zavedata ne-reprezentativnosti vzorca, ki pa je kljub težavnosti dostopa do ciljne skupine natančno izdelan in premišljen. Z ravnopravnim načinom in pravo mero podajata kvantitativne podatke iz raziskave. S konkretnimi zgodbami iz vsakdanjega življenja respondentov in respondentk pa približata prakse in težave, kar posredno pripomore k razbijanju tabujev o istospolno usmerjeni populaciji. Predvsem pa se zdi, da z zgodbami iz vsakdanjega življenja gejev in lezbijk skokretizirata nekaj, kar se nekaterim zdi tako daleč in tako nemogoče: da geji in lezbijke nimajo nenavadnih, bolezenskih značilnosti ter da je/bi bil lahko tudi »moj otrok«, »moj sosed« oziroma kdorkoli iz moje bližine, gej ali lezbijka. Skozi predstavitev zgodb odpirata druga pomembna vprašanja iz vsakdanjega življenja, kot je na primer delitev domačega dela med spoloma. V gejevskih ali lezbičnih skupnostih do tovrstnih vprašanj ne prihaja. Delitev domačega dela je potrebno postaviti na novo, saj v teh skupnostih še ne obstaja dolgoletna tradicija tega, kdo naj bi postoril katera opravila. Hkrati pa se (lahko) vzpostavijo tudi možnosti za novo prevpraševanje razmerij moči. Morda prav zato gejevska in/ali lezbična skupnost predstavlja grožnjo udobnemu lagodju delitve dela med spoloma, ki seveda izhaja iz (zgodovinske) porazdelitve moči med spoloma. Dandanes se razmerja v modernih oblikah sobivanja nekoliko že spreminjajo, saj nenazadnje obstajajo prijateljske skupnosti, kjer morajo biti razmerja moči in posledično delitve dela med spoloma prevpraševana in drugače zastavljena. Avtorja izpostavita tudi različna stališča samih gejev in lezbijk na institut poroke, pa mnenja o prednostih poroke. Predstavita tudi odnos do otrok v istospolnih skupnostih in poglobitni pomislek ob tem.

Skozi celoten tekst zelo dobro ponazorita oziroma podkrepita teoretske nastavke s konkretnimi citati sogovornikov v fokusnih skupinah. Nenazadnje pa nista pozabila na pomemben del pri morebitnih spremembah v prihodnosti – podata namreč konkretne predloge za oblikovalce politik. Prav na koncu pa za vse, ki bi o rezultatih raziskave želeli izvedeti še kaj več, dodata del sumarnika raziskave.

Neznosno udobje zasebnosti. Vsakdanje življenje gejev in lezbijk tako predstavlja pomembne izsledke raziskav in zgodb iz vsakdanjega življenja ter spodbuja k premišljanju družbenega vpliva na vsakdanje življenje posameznika in posameznice. Knjiga je odličen primer podajanja teoretskih znanj, rezultatov strokovnih (socioloških) raziskav na zanimiv način za različne ciljne javnosti. Z dodatkom knjigi, torej cedejki, pa avtorja dokazujeta, da s pomočjo nove tehnologije lahko dosežemo tudi druge ciljne skupine (na primer: mlajšo populacijo). Predvsem pa, da lahko še tako zahtevne tematike in velike zgodbe približamo javnostim na interaktiven in s tem bolj privlačen način. Hkrati CD služi v izobraževalne pa tudi osveščevalne namene. Kot avtorja sama nakazujeta, je s tem šele začetek odpiranja možnosti za nadaljnje raziskovanje in odpiranje širšega javnega prostora za posluh novim zgodbam iz vsakdanjega življenja.